

LUCRAREA DE LABORATOR NR. 1.

SEMNALE PERIODICE

1.1. Obiectivul lucrării

În această lucrare se va realiza analiza spectrală a semnalelor periodice. Pentru atingerea obiectivului se vor măsura spectrele de amplitudini ale semnalelor periodice sinusoidal, dreptunghiular cu diverși factori de umplere și triunghiular simetric. Se va determina puterea obținută pentru semnalul dreptunghiular (cu diverși factori de umplere) și semnalul triunghiular folosind datele experimentale și se va compara cu puterea obținută folosind reprezentarea în domeniul timp a respectivelor semnale.

1.2. Aspecte teoretice

Un semnal periodic $x(t)$ este reprezentat matematic printr-o funcție periodică de timp, adică, pentru care există un număr real și nenul T , numit *perioadă*, astfel încât să fie îndeplinită egalitatea:

$$x(t+T) = x(t), \quad \forall t \in \mathbb{R}. \quad (1)$$

Dacă T este perioadă și asigură îndeplinirea relației (1), atunci orice multiplu întreg al său, kT , unde $k \in \mathbb{Z}^*$, este de asemenea perioadă pentru semnal. Cea mai mică valoare strict pozitivă a perioadei se numește *perioadă principală* (sau *perioadă de repetiție*) a semnalului.

Semnalele uzuale, întâlnite în practică, au un moment de apariție și un moment de dispariție, cu alte cuvinte pot îndeplini relația (1) numai pe o porțiune finită a axei timpului, ceea ce înseamnă că semnale riguros periodice nu există în practică. Totuși, în anumite situații, este util să se modeleze un semnal de durată finită, având pe durata sa de existență o variație de tip periodică, printr-o funcție periodică de timp care îndeplinește (1) pe toată axa reală. Această modelare nu conduce la erori dacă durata de existență a semnalului este mult mai mare decât perioada de repetiție și decât durata regimurilor tranzitorii

Semnale periodice
apărute în circuit la aplicarea, respectiv suprimarea semnalului și, în plus, dacă nu interesează tocmai aceste regimuri tranzitorii.

Un semnal periodic $x(t)$, de perioadă T , poate fi dezvoltat în serie Fourier dacă satisface condițiile lui Dirichlet.

Formulele seriilor Fourier și relațiile de calcul ale coeficienților sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1 Expresiile seriilor Fourier pentru un semnal analogic periodic

FORMA SERIEI	REPREZENTARE ANALITICĂ	RELAȚII PENTRU COEFICIENȚI
Exponențială (complexă)	$x(t) = \sum_{k=-\infty}^{\infty} A_{kc} e^{jk\omega_0 t}$	$A_{kc} = \frac{1}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} x(t) e^{-jk\omega_0 t} dt$
Trigonometrică	$x(t) = c_0 + \sum_{k=1}^{\infty} c_k \cos k\omega_0 t + \sum_{k=1}^{\infty} s_k \sin k\omega_0 t$	$c_0 = \frac{1}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} x(t) dt$ $c_k = \frac{2}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} x(t) \cos k\omega_0 t dt$ $s_k = \frac{2}{T} \int_{t_0}^{t_0+T} x(t) \sin k\omega_0 t dt$
Armonică	$x(t) = A_0 + \sum_{k=1}^{\infty} A_k \cos(k\omega_0 t + \varphi_k)$	$A_0 = c_0$ $A_k = \sqrt{c_k^2 + s_k^2} = 2 A_{kc} $ $\varphi_k = -\arctg \frac{s_k}{c_k} = \arg\{A_{kc}\}$

$\omega_0 = \frac{2\pi}{T} = 2\pi f_0$ reprezintă *frecvența unghiulară (pulsăția) fundamentală*, iar f_0 este *frecvența fundamentală*; care se mai numește și *frecvența de repetiție* a semnalului periodic.

Alegerea limitelor de integrare în evaluarea coeficienților seriilor Fourier este arbitrară, se face astfel încât să conducă la simplificarea calculelor; esențial este ca integrarea să se facă pe o perioadă (de la $-T/2$ la $+T/2$, de la 0 la T , etc.).

Seria Fourier Exponențială oferă o descompunere a semnalului periodic într-o sumă de componente elementare de tip exponențial $e^{jk\omega_0 t}$, nerealizabile

fizic. Utilizarea ei este foarte comodă în problemele de determinare a răspunsului circuitelor la semnale periodice.

Din punct de vedere practic (experimental) interesează Seria Fourier Armonică (SFA). Următoarele detalii se aplică numai pentru această dezvoltare. Aceasta descompune semnalul într-o sumă de semnale cosinusoidale (numite mai departe *componente*) ale căror frecvențe sunt multipli ai frecvenței de repetiție a semnalului periodic. Aceste componente se mai numesc *armonici*. Componenta de frecvență zero se numește *componenta continuă*, componenta de frecvență f_0 este *componenta fundamentală* (numită adesea și “*fundamentală*”, “*armonica de ordin 1*” sau “*frecvența de repetiție*”), iar componentele de frecvențe kf_0 ($k \in \mathbb{N}, k \geq 2$) sunt *componentele armonice* (“*armonicele de ordin k* ”). Ansamblul acestor componente formează *spectrul semnalului*. De remarcat că, în cazul semnalelor periodice, *spectrul este discret*, existând componente numai la anumite frecvențe, deoarece semnalele periodice pot fi reprezentate prin *sume discrete* de semnale elementare, așa cum este prezentat în figura 1.

Caracterizarea în domeniul frecvență a semnalelor periodice se face prin două reprezentări: *spectrul de amplitudini* și *spectrul de faze*, adică reprezentarea grafică a variației în raport cu frecvența a amplitudinilor și, respectiv, a fazelor inițiale ale componentelor. În acest scop, fiecărei componente din dezvoltare i se alocă câte un segment de dreaptă (*linie spectrală*) în cele două spectre, *localizat la frecvența componentei* și având mărimea segmentului proporțională cu amplitudinea, respectiv faza componentei.

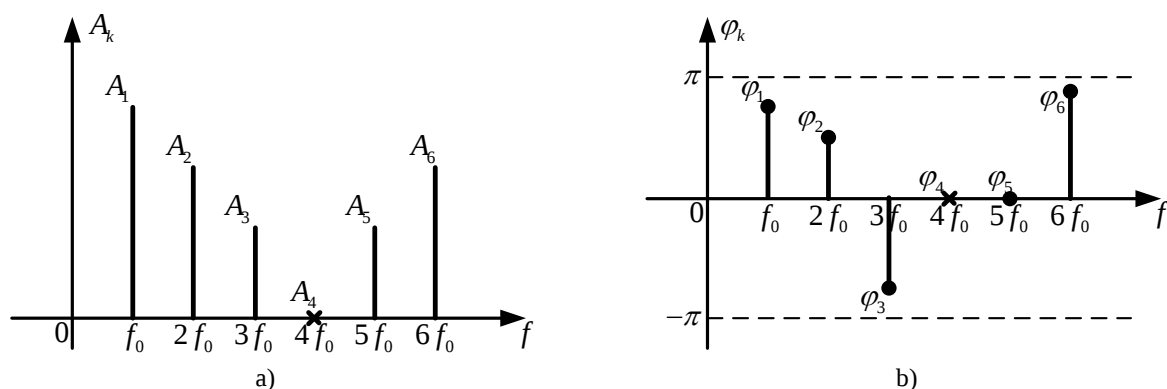

Figura 1. a) Diagrama spectrală de amplitudine; b) Diagrama spectrală de fază

Semnul “x” de la spectrul de amplitudini arată că respectivele amplitudini sunt nule, iar la spectrul de faze arată că, în cazurile respective, noțiunea de fază inițială nu are sens sau nu este determinată; la $f = 4f_0$ componenta nu există (are amplitudine nulă, deci nu se pune problema determinării fazei inițiale a unui semnal cu amplitudinea nulă). Cazul semnalelor periodice cu componentă continuă nu este tratat în această lucrare.

Se observă că este suficientă cunoașterea spectrului de amplitudini și de faze pentru determinarea completă a semnalului.

Teoretic, spectrul semnalului se întinde de la frecvența nulă, $f = 0$, până la frecvența infinită, $f = +\infty$; practic, componentele de frecvențe foarte mari sunt neglijabile având amplitudini din ce în ce mai mici, astfel încât, pentru semnale concrete, banda de frecvențe ocupată de spectru are lărgime finită, adică spectrul este limitat. Scăderea amplitudinilor componentelor la creșterea frecvenței este cu atât mai rapidă cu cât semnalul este mai neted (funcția matematică folosită pentru reprezentare este derivabilă de cât mai multe ori). Trunchierea spectrului depinde de cerințele impuse tipului de comunicație care utilizează semnalul respectiv. Prin urmare, analiza spectrală a unui semnal ne permite să stabilim *lățimea benzii de frecvențe efectiv ocupată* de acel semnal.

Se numește “*bandă efectivă*”, banda de frecvențe ocupată de componentele importante pentru aplicația considerată. Lărgimea benzii efective depinde de valoarea pragului sub care amplitudinile componentelor care alcătuiesc spectrul de amplitudini pot fi considerate ca fiind neglijabile. Atunci când valoarea pragului crește, lărgimea benzii efective scade; alegerea pragului de neglijare se face după criterii stabilite pe considerente practice în fiecare aplicație. Dacă se cunoaște banda efectivă ocupată de semnale se poate stabili domeniul de frecvențe în care circuitele care prelucrează semnalul trebuie să-și îndeplinească corect funcțiile.

A. Semnalul armonic

Expresia analitică a unui semnal armonic este:

$$x(t) = A \cdot \cos(\omega_0 t + \varphi), \quad (2)$$

iar reprezentarea grafică a spectrului de amplitudini este prezentată în figura 2,

unde $f_0 = \frac{1}{T} = \frac{\omega_0}{2\pi}$.

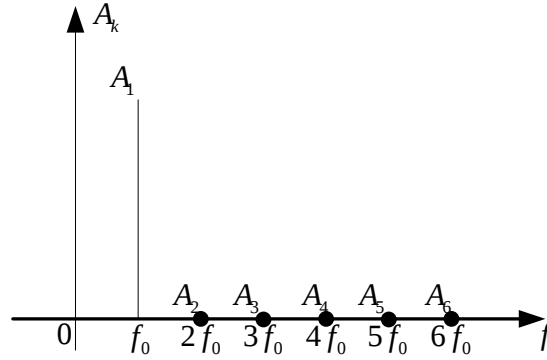

Figura 2. Diagrama spectrală de amplitudine pentru un semnal armonic

Un semnal armonic pur are un factor de distorsiuni de 0% (nu are armonici de ordin mai mare decât 1). Semnalul real obținut de la generatorul de funcții utilizat în lucrare nu este perfect sinusoidal, ceea ce implică prezența unor componente spectrale diferite de zero pentru frecvențe ce sunt multipli de frecvența fundamentală. Ne interesează să aflăm cât de mult diferă semnalul obținut de la generatorul de funcții față de semnalul armonic pur sau, cu alte cuvinte, cât de distorsionat (modificat) este semnalul armonic generat; distorsiuni datorate neliniarităților inerente existente în circuitele generatorului. Ca o măsură a acestor distorsiuni s-a introdus mărimea numită factor de distorsiuni armonice δ , definită astfel:

$$\delta = \frac{\sqrt{A_2^2 + A_3^2 + \dots}}{A_1} = \sqrt{\sum_k 10^{\frac{n_k - n_1}{10}}}, \quad (3)$$

unde, $n_k = 20 \lg \frac{A_k}{U_r}$, iar tensiunea de referință, U_r , va fi explicată ulterior.

Se dorește ca δ să fie cât mai mic, să tindă către zero.

B. Semnalul triunghiular

Folosind Tabelul 1, se calculează Seria Fourier Armonică a semnalului periodic triunghiular simetric, având frecvența de repetiție f_0 (figura 3.a):

$$x(t) = \sum_{k=1}^{\infty} 2E \operatorname{sinc}^2 \frac{k\pi}{2} \cos k\omega_0 t = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{8E}{\pi^2 (2n+1)^2} \cos(2n+1)\omega_0 t. \quad (4)$$

Din (4) se identifică amplitudinile componentelor spectrale:

$$A_k = \begin{cases} \frac{8E}{\pi^2 k^2} & , k \text{ impar} \\ 0 & , k \text{ par} \end{cases}. \quad (5)$$

Reprezentarea grafică a spectrului de amplitudini asociată semnalului din figura 3.a) este dată în figura 3.b), iar spectrul de amplitudini normalat la amplitudinea fundamentalei se găsește în figura 3.c).

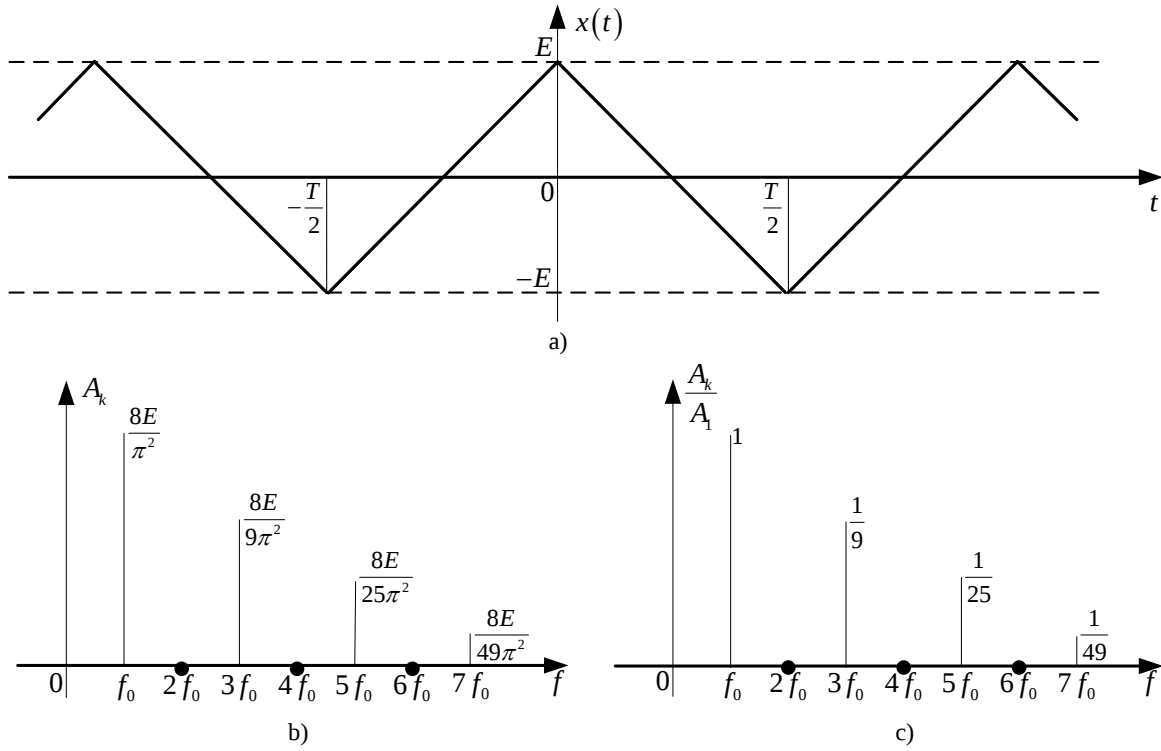

Figura 3. a) Reprezentarea în timp a semnalului triunghiular; b) Spectrul de amplitudini pentru semnalul triunghiular; c) Spectrul de amplitudini normalat pentru semnalul triunghiular

Puterea semnalului triunghiular simetric, disipată pe o rezistență de 1Ω , se poate calcula pe baza datelor experimentale conform relației:

$$P_e = \sum_{k=1}^{k_M} \frac{A_k^2}{2}, \quad (6)$$

unde k_M reprezintă numărul armonicilor care intră în spectrul de amplitudini.

Dacă se folosește reprezentarea în domeniul timp a semnalului, puterea semnalului triunghiular, pe o rezistență de 1Ω , se calculează folosind relația:

$$P_t = \frac{1}{T} \int_{(T)} |x(t)|^2 dt = \frac{E^2}{3} = X_{ef}^2, \quad (7)$$

unde X_{ef} este valoarea efectivă a semnalului analizat.

C. Semnalul dreptunghiular

Reprezentarea grafică a semnalului dreptunghiular este prezentată în figura 4. Semnalul fiind par, amplitudinile s_k , din seria trigonometrică sunt nule și deci $A_k = |c_k|$.

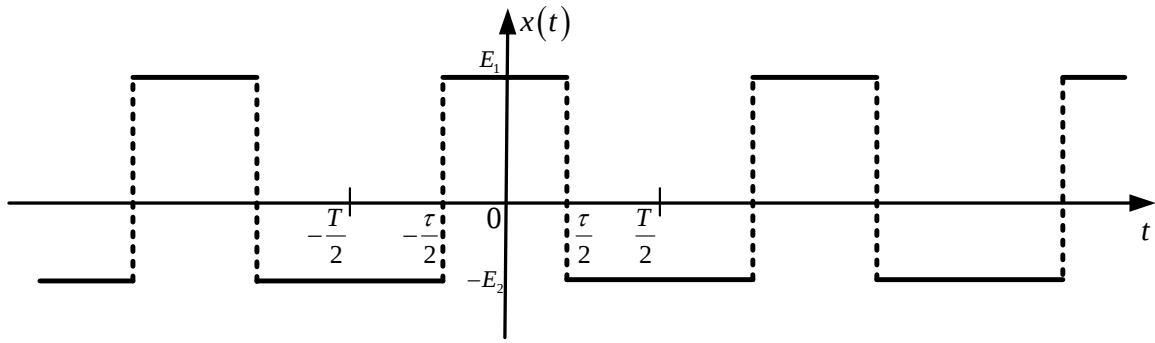

Figura 4. Reprezentarea grafică a semnalului dreptunghiular fără componentă continuă și cu factor de umplere $\frac{\tau}{T}$

Din punct de vedere al spectrului de amplitudini nu prezintă importanță paritatea semnalului, deoarece deplasarea pe axa timpului atrage după sine doar modificarea spectrului de faze, φ_k , nu și cel al amplitudinilor, A_k .

Utilizând relațiile din Tabelul 1 se găsește expresia Seriei Fourier Armonice:

$$x(t) = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{2(E_1 + E_2)}{k\pi} \sin(k\pi \frac{\tau}{T}) \cos(k\omega_0 t). \quad (8)$$

Din (8) se identifică expresia lui A_k care mai poate fi scrisă și sub forma:

$$A_k = 2(E_1 + E_2) \frac{\tau}{T} \left| \frac{\sin(k\pi \frac{\tau}{T})}{k\pi \frac{\tau}{T}} \right| = 2(E_1 + E_2) \frac{\tau}{T} \left| \text{sinc}(k\pi \frac{\tau}{T}) \right|, \quad (9)$$

care pune în evidență faptul că amplitudinile armonicilor semnalului descresc după o înfășurătoare de forma $|\text{sinc}x| = \left| \frac{\sin x}{x} \right|$. De asemenea, se remarcă proporționalitatea lor cu amplitudinea $E_1 + E_2$ a semnalului periodic dreptunghiular, precum și raportul τ/T numit *factor de umplere*.

Atunci când semnalul dreptunghiular are un factor de umplere $\frac{\tau}{T} = \frac{1}{2}$, amplitudinile E_1 și E_2 sunt egale în modul ($|E_1| = |E_2|$). Pe măsură ce factorul de umplere scade, $|E_1|$ crește și $|E_2|$ scade pentru a determina tot o componentă continuă nulă. Modificarea factorului de umplere fără modificarea amplitudinilor $|E_1|$ și $|E_2|$ conduce la modificarea componentei continue a semnalului.

Armonicile pentru care este îndeplinită condiția $k\pi \frac{\tau}{T} = p\pi$ (adică $k = p \frac{T}{\tau}$), p fiind un număr întreg, au amplitudinile nule. De exemplu, pentru $\frac{\tau}{T} = \frac{1}{2}$ și $\frac{\tau}{T} = \frac{1}{10}$, vor fi nule armonicile pare, $k = 2p$, respectiv armonicile de ordin $k = 10p$.

În figura 5 sunt reprezentate spectrele de amplitudini ale semnalului $x(t)$ din figura 4, menținând perioada T constantă, iar lățimea τ a impulsului fiind $T/2$, respectiv $T/10$.

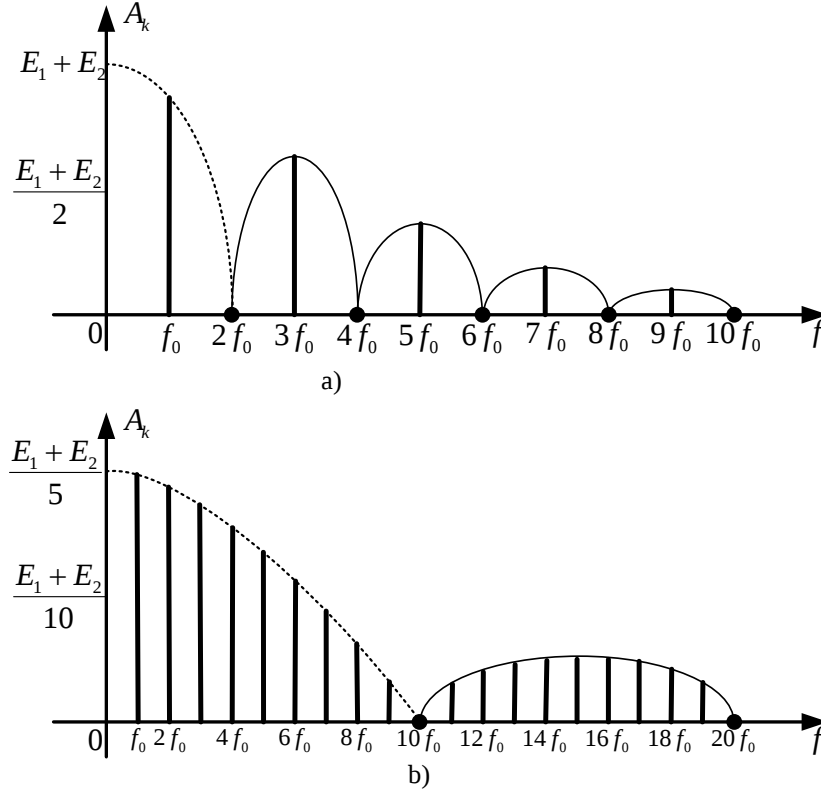

Figura 5. a) Spectrul de amplitudini pentru semnalul dreptunghiular cu factorul de umplere; $\tau/T = 1/2$ b) Spectrul de amplitudini pentru semnalul dreptunghiular cu factorul de umplere $\tau/T = 1/10$

Spectrele de amplitudini normate se obțin prin raportarea (normarea) amplitudinilor A_k la valoarea amplitudinii fundamentale A_1 .

$$\left| \frac{A_k}{A_1} \right| = \frac{1}{k} \cdot \frac{\left| \sin k\pi \frac{\tau}{T} \right|}{\sin \pi \frac{\tau}{T}}. \quad (10)$$

Acest raport pune în evidență descreșterea amplitudinilor armonicelor comparativ cu fundamentală.

Astfel pentru $\tau/T = 1/2$ relația (10) devine:

$$\left| \frac{A_k}{A_1} \right| = \frac{1}{k} \cdot \frac{\left| \sin \frac{k\pi}{2} \right|}{\sin \frac{\pi}{2}} = \begin{cases} \frac{1}{k} & , k \text{ impar} \\ 0 & , k \text{ par} \end{cases}. \quad (11)$$

Reprezentarea grafică a spectrului de amplitudini normal, în acest caz, este dată în figura 6.

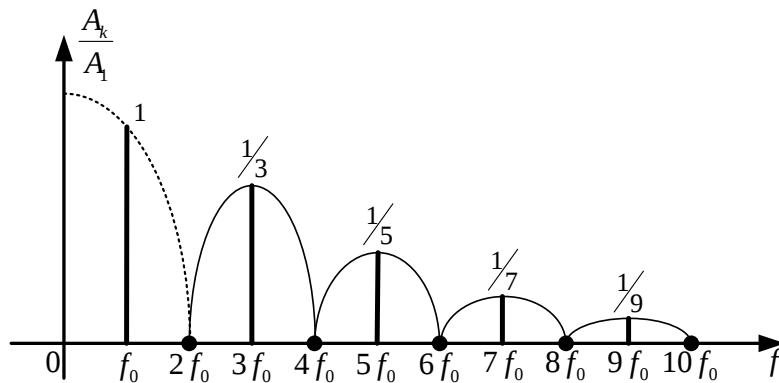

Figura 6. Reprezentarea grafică a spectrului de amplitudini normal la frecvența fundamentală pentru semnalul dreptunghiular cu factorul de umplere $\tau/T = 1/2$

Puterea semnalului dreptunghiular, disipată pe o rezistență de 1Ω , se poate calcula pe baza datelor experimentale conform relației:

$$P_e = \sum_{k=1}^{k_M} \frac{A_k^2}{2}. \quad (12)$$

Dacă se folosește reprezentarea în domeniul timp a semnalului (figura 4), puterea semnalului dreptunghiular, pe o rezistență de 1Ω , se calculează folosind relația:

$$P_t = \frac{1}{T} \int_{(T)} |x(t)|^2 dt = \frac{\tau}{T} (E_1^2 - E_2^2) + E_2^2. \quad (13)$$

1.3. Desfășurarea lucrării

Schema bloc a montajului este prezentată în figura 7.

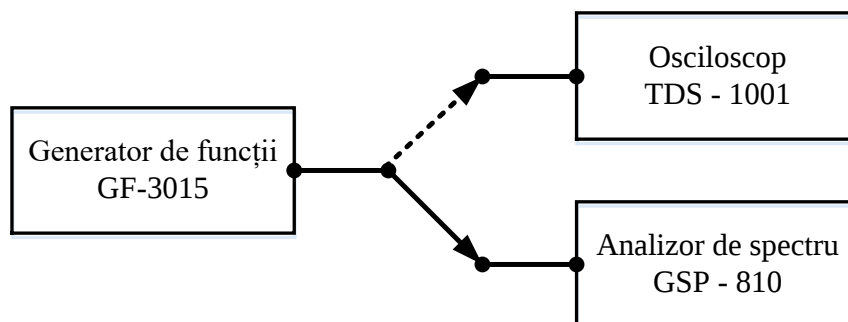

Figura 7. Schema bloc a montajului pentru semnale periodice

A) Determinarea parametrilor de funcționare ai analizorului spectral.

La efectuarea măsurătorilor, citirea lor și interpretarea valorilor măsurate, se va ține cont că V_{rms} este valoarea efectivă a tensiunii exprimată în volți (rms=root mean square). V_{rms} este o notație și nu o unitate de măsură de sine stătătoare. Aceasta ajută la diferențierea diversilor parametri de tip tensiune ai unui semnal (tensiune (valoare) medie, tensiune (valoare) de vârf, amplitudine etc. – vezi cursul/laboratorul de măsurări – METc).

În cazul aparatelor folosite în lucrare, dBm este unitatea de măsură pentru nivelul de tensiune exprimat în decibeli având ca tensiune de referință tensiunea care determină disiparea unei puteri de 1 mW pe o rezistență de 50Ω . Astfel pentru $P = 1 \text{ mW}$ și $R = 50 \Omega$ se obține valoarea efectivă a tensiunii de referință:

$$U_{r,ef} = \frac{U_r}{\sqrt{2}} = \sqrt{PR} = \sqrt{10^{-3} \cdot 50} = 0,2236 \text{ V} \quad (14)$$

Această tensiune este utilizabilă când între generator și analizorul de spectru este o adaptare perfectă, adică atunci când impedanța de ieșire din generator și impedanța de intrare în analizor sunt, în cazul general (când se consideră a fi complexe), complex conjugate ($Z_{\text{OUT generator}} = Z_{\text{IN analizor}}^*$). Cele două impedanțe formează un divizor de tensiune (figura 8). În general, această condiție este îndeplinită, deci tensiunea de referință este (în general!) $0,2236 V_{\text{rms}}$.

Acest punct al lucrării își propune să inițieze studenții în folosirea unui banc de măsură cu care nu au mai lucrat. În situații reale, prima operație care se face este verificarea funcționării corecte a aparatelor. Impedanța de ieșire din generatoarele de semnal se consideră garantată, egală cu 50Ω . Va trebui determinată așadar impedanța de intrare în analizorul spectral. Efectul deviației acesteia de la valoarea de 50Ω poate fi exprimat printr-o deviație corespunzătoare a tensiunii de referință de la valoarea $0,2236 V_{\text{rms}}$. Acest lucru este convenabil în special pentru calculele ce se vor efectua în această lucrare. Un lucru este important de reținut: aparatul efectuează transformările în dBm folosind tensiunea de referință $0,2236 V_{\text{rms}}$ întotdeauna, deoarece acesta este un parametru folosit numai în calculele efectuate de aparat. Cum aparatele au

Semnale periodice
procesoare identice, este clar că ele nu pot fi diferite de la aparat la aparat. Așadar, în realitate, parametrul care poate diferi la generatoarele din acest laborator este impedanța de intrare care se poate echivala cu folosirea altei tensiuni de referință pentru calcule (numită mai departe *tensiune de referință echivalentă*), variantă preferată în această lucrare.

Pentru a determina tensiunea de referință echivalentă se parcurg următorii pași:

- Se aplică de la generatorul de funcții un semnal sinusoidal cu frecvența de 200 kHz și se conectează la osciloscop (figura 7);
- Se setează tensiunea U_1 la generatorul de funcții astfel încât valoarea efectivă V_{rms} indicată pe osciloscop să fie $2 \cdot U_{r,ef} = 0,4472 V_{\text{rms}}$;
- Se conectează generatorul de funcții la analizorul spectral și se măsoară cu ajutorul cursorului tensiunea U_2 în dBm, $U_2 [\text{dBm}]$ (figura 8);
- Pentru a calcula divizorul de tensiune, relația (15), se transformă U_2 în

volți cu ajutorul formulei $U_2 [\text{V}] = 0,2236 \cdot 10^{\frac{U_2 [\text{dBm}]}{20}}$

$$\frac{U_2}{U_1} = \frac{R}{50 + R} = \theta, \quad (15)$$

unde θ reprezintă coeficientul de divizare.

- Din relația (15) se determină valoarea lui R , iar $U_{r,ef,real} = \sqrt{10^{-3} \cdot R} \text{ V}$;

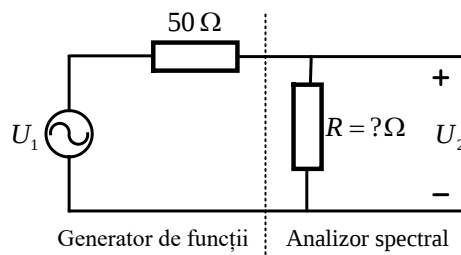

Figura 8. Schema bloc a montajului pentru semnale periodice

Considerând o tensiune U , nivelul ei în dB este:

$$n = 20 \lg \frac{U}{U_r} \quad [\text{dB}], \quad (16)$$

unde U_r este o tensiune de referință.

Observație: În această lucrare dBm se referă la $20\lg \frac{U}{0,2236}$

B) Analiza spectrală teoretică și experimentală a semnalului periodic dreptunghiular cu factor de umplere $\tau/T = 1/2$.

Se reglează la generatorul de funcții frecvența semnalului dreptunghiular $f_0 = 200$ kHz, factorul de umplere $\tau/T = 1/2$ și amplitudinea E a semnalului dreptunghiular astfel încât nivelul fundamentalei măsurat cu analizorul de spectru să fie 0 dBm. Pentru a nu avea erori de reglaj, se fixează nivelul de referință la 10 dBm – butonul REF LVL. Pentru a măsura armonicile, mai rapid, se fixează frecvența centrală a analizorului (butonul „CENTER”) pe 1 MHz și SPAN la 200 kHz/div (astfel se pot viziona pe ecranul analizorului mai multe armonici, începând cu armonica 1 - fundamentală). Se fixează unul din markeri la frecvența armonicii care se dorește de a fi măsurată și se citește valoarea indicată în dBm (de exemplu, se dorește măsurarea armonicii a doua. Se fixează markerul la valoarea 0,400 MHz și se citește valoarea indicată în dBm). În momentul în care markerul indică HIGH sau LOW înseamnă că acesta are setată o valoare mai mare, respectiv, mai mică a frecvenței maxime, respectiv, minime ce poate fi vizualizată pe ecranul analizorului, ceea ce presupune modificarea frecvenței centrale a analizorului la o valoare mai mare, respectiv, mai mică.

Se măsoară nivelul în dBm al primelor 20 de armonici. Se calculează pentru acestea rapoartele $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{teoretic}}$, $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{teoretic}}$ [dB], $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{experimental}}$. Rezultatele teoretice și experimentale se trec în Tabelul 2.

În Tabelul 2 avem:

- k – ordinul armonicii,
- f_k [MHz] – frecvența armonicii de ordin k ,
- $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{teoretic}}$ – se calculează cu relația (11),
- $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{teoretic}}$ [dB] = $20\lg \frac{A_k}{A_1} = 20\lg \frac{A_k}{U_r} - 20\lg \frac{A_1}{U_r} = n_k - n_1 = n_k \Big|_{n_1=0\text{dB}}$,

- $\left. \frac{A_k}{A_1} \right|_{\text{experimental}} [\text{dB}]$ – se măsoară experimental,
- $\left. \frac{A_k}{A_1} \right|_{\text{experimental}} = 10^{\frac{n_k - n_1}{20}} = 10^{\frac{n_k}{20}} \bigg|_{n_1=0\text{dB}}$.

Tabelul 2 Analiza spectrală a semnalului periodic dreptunghiular cu $\tau/T = 1/2$

k	1	2	3	4	5	...	19	20
$f_k [\text{MHz}]$	0,2	0,4	0,6	0,8	1	...	3,8	4
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{teoretic}}$								
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{teoretic}} [\text{dB}]$								
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{experimental}} [\text{dB}]$								
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{experimental}}$								

C) Se realizează analiza spectrală teoretică și experimentală a aceluiași semnal periodic dreptunghiular cu $f_0 = 200 \text{ kHz}$, dar cu $\tau/T = 1/4$, completându-se Tabelul 3. Atenție la reglajul corect al lui E.

Tabelul 3 Analiza spectrală a semnalului periodic dreptunghiular cu $\tau/T = 1/4$

k	1	2	3	4	5	...	19	20
$f_k [\text{MHz}]$	0,2	0,4	0,6	0,8	1	...	3,8	4
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{teoretic}}$								
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{teoretic}} [\text{dB}]$								
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{experimental}} [\text{dB}]$								
$\left. \frac{A_k}{A_1} \right _{\text{experimental}}$								

D) Se trasează spectrele de amplitudini teoretice și experimentale, $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{teoretic}}$ și $\frac{A_k}{A_1} \Big|_{\text{experimental}}$, în funcție de frecvență. Pentru același factor de umplere, spectrele se trasează pe același grafic (valoarea teoretică printr-un segment, iar valorarea experimentală printr-un punct, folosind culori diferite).

Se măsoară timpul de creștere pentru semnalele periodice dreptunghiulare t_{c1} ($\tau/T = 1/2$) și t_{c2} ($\tau/T = 1/4$) (vezi lab de METc Lucrarea 2 - <http://ham.elcom.pub.ro/metc/platf/lab2.pdf>). Ce legătură găsiți între timpul de creștere și spectrul semnalului?

E) Se determină benzile de frecvență ocupate de către semnalele periodice dreptunghiulare. Se consideră că în banda de frecvență intră toate componentele spectrale care au amplitudini mai mari de 1% din amplitudinea fundamentalei, adică $0,01 \cdot A_1 [V]$.

F) Se determină puterile disipate de către semnalele periodice dreptunghiulare pe o rezistență de 1Ω , pe baza spectrelor de amplitudini măsurate în Tabelul 2, folosind relația (12).

Observație: În calculul puterii folosind relația (12) se ține cont de următorul aspect: cu ajutorul analizorului spectral se măsoară valorile efective ale amplitudinilor A_k ($A_{k,ef}$), unde $A_{k,ef} = \frac{A_k}{\sqrt{2}}$.

Se compară puterea obținută folosind datele experimentale, P_e , și puterea pe fundamentală, P_1 , cu cea care folosește reprezentarea în domeniul timp a semnalului, P_t , relația (13). Se determină rapoartele $\frac{P_e}{P_t}$ și $\frac{P_1}{P_t}$.

Observație: Amplitudinile E_1 și E_2 , din relația (13), se măsoară cu osciloscopul și sunt date de relația $E_i = E_{0i} \cdot \theta, i \in \{1, 2\}$, unde E_{01} și E_{02} sunt amplitudinile maximă, respectiv minimă, de vârf a semnalului dreptunghiular măsurate cu osciloscopul, iar θ este coeficientul de divizare determinat la punctul A).

G) Se reglează $f_0 = 200 \text{ kHz}$ și amplitudinea E a semnalului triunghiular astfel încât nivelul fundamentalei să fie 0 dBm . Pentru semnalul triunghiular se măsoară toate componentele spectrale care au amplitudini (exprimate în volți) mai mari decât $0,01 \cdot A_1$ și se determină banda de frecvență ocupată în aceste condiții de către semnalul triunghiular. Rezultatele teoretice și experimentale se trec într-un tabel similar cu Tabelul 2.

Pentru semnalul triunghiular se reprezintă grafic spectrele de amplitudini teoretice și experimentale, $\left. \frac{A_k}{A_1} \right|_{\text{teoretic}}$ și $\left. \frac{A_k}{A_1} \right|_{\text{experimental}}$, în funcție de frecvență, pe aceleași axe de coordonate.

H) Se determină puterea semnalului triunghiular calculată pe baza componentelor măsurate, relația (6). Se compară P_e cu puterea P_t calculată folosind relația (7). Se determină rapoartele $\frac{P_e}{P_t}$ și $\frac{P_1}{P_t}$, unde P_1 este puterea componentei pe frecvența fundamentală.

I) Se aplică la intrarea analizorului de spectru, un semnal sinusoidal, produs de generatorul de funcții, având frecvența $f_0 = 200 \text{ kHz}$ și nivelul fundamentalei $n_1 = 0 \text{ dBm}$. Se măsoară nivelele n_k , $2 \leq k \leq 10$ și se calculează factorul de distorsiuni folosind relația (3).

Se repetă măsurătorile pentru un semnal sinusoidal, produs de generatorul de funcții, având frecvența $f_0 = 200 \text{ kHz}$ și nivelul fundamentalei $n_1 = 15 \text{ dB}$.

J) Se repetă punctele **G)** și **H)** pentru un semnal triunghiular cu $f_0 = 10 \text{ kHz}$, de data aceasta pentru măsurătorile în domeniul frecvență folosindu-se osciloscopul TDS 1001.

Pentru măsurătorile în domeniul frecvență se utilizează osciloscopul, tensiunea de referință se determină, aplicând de la generatorul de funcții un semnal sinusoidal pe frecvența de 10 kHz , a cărei amplitudine este reglată astfel încât amplitudinea componentei spectrale a fundamentalei, vizualizată pe osciloscop, folosit ca analizor de spectru, la frecvența de 10 kHz , să fie 0 dBm .

Valoarea de vârf a tensiunii de referință U_r va fi amplitudinea de vârf a semnalului sinusoidal astfel obținut.

1.4. Întrebări pregătitoare

a) Dacă $A_1 = 20 \text{ dBm}$ și $A_2 = 0,01A_1$, determinați $A_1 [\text{V}]$ și $A_2 [\text{dBm}]$ folosind $U_{ref} = 0,2236 \text{ V}$. Repetați pentru $U_{ref} = 0,775 \text{ V}$.

b) Dacă $A_1 = 20 \text{ dBm}$ și $A_2 = 0,01A_1$, care este diferența (în dB) între $A_1 [\text{dBm}]$ și $A_2 [\text{dBm}]$? Repetați pentru $A_2 = 0,1A_1$ și $A_2 = 0,001A_1$. Ce observați?

c) Dacă $A_1 = 20 \text{ dBm}$ și $A_2 = 14 \text{ dBm}$, ce valoare are raportul $\frac{A_2}{A_1}$. în unități

de nivel. Precizați unitatea de măsură.

d) Determinați puterea disipată de un semnal sinusoidal cu nivelul 0 dBm ($U_{ref} = 0,2236 \text{ V}$) pe o rezistență egală cu 50Ω , 75Ω , 600Ω . Repetați cerința pentru un semnal cu nivelul de 10 dBm . Ce creștere de putere determină modificarea cu 10 dB a nivelului semnalului?

e) Determinați puterea disipată de un semnal sinusoidal cu nivelul 0 dBm ($U_{ref} = 0,775 \text{ V}$) pe o rezistență egală cu 50Ω , 75Ω , 600Ω . Repetați cerința pentru un semnal cu nivelul de 10 dBm . Ce creștere de putere determină modificarea cu 10 dB a nivelului semnalului?

f) Determinați valoarea factorului de atenuare pentru divizorul rezistiv din figura 8 dacă $R = 50 \Omega$ (adică impedența de intrare tipică a unui analizor de semnal), respectiv $R = 1 \text{ M}\Omega$ (adică impedența de intrare tipică a unui osciloscop). Ce observați? Care va fi valoarea de vârf a semnalului U_2 dacă semnalul U_1 este sinusoidal cu valoarea efectivă egală cu $\sqrt{2} [\text{V}]$?

g) Desenați spectrul de amplitudini și faze pentru semnalul $s(t) = 2 + 2\sin(100t + \pi) - 3\cos(200t) + \cos^2\left(400t - \frac{\pi}{4}\right)$.

h) Un semnal periodic a fost măsurat cu analizorul de semnal. S-au obținut valorile: $A_1 = 20 \text{ dBm}$, $A_2 = 10 \text{ dBm}$, $A_3 = -25 \text{ dBm}$, $A_4 = 1 \text{ dBm}$,

$A_5 = -21$ dBm, $A_6 = -25$ dBm și $A_7 = -30$ dBm. Determinați banda efectivă a semnalului dacă limita (vezi discuția din lucrare) se consideră $0,01A_1$, $0,1A_1$, respectiv $0,001A_1$.

1.5. Întrebări

- Ce valoare are componenta continuă a semnalelor analizate la punctele B și C?
- Cât este timpul de creștere pentru un semnal dreptunghiular ideal?
- De ce nu se poate obține o extincție (suprimare) perfectă a armonicilor pare pentru $\tau/T = 1/2$?
- Două semnale periodice dreptunghiulare au aceeași perioadă T și coeficienții de umplere complementari: $\tau_1/T + \tau_2/T = 1$. Care este relația dintre amplitudinile A_k ale celor două semnale?

1.6. Aplicații

- Se reglează parametrii unui semnal periodic dreptunghiular astfel încât $T = 50 \mu\text{s}$, $\tau/T = 1/3$, $A = U_r$. Să se calculeze amplitudinile A_k , $k = 0$.
- La măsurarea unui semnal sinusoidal s-au găsit următoarele nivele ale armonicilor: $n_1 = -3$ dB, $n_2 = -43$ dB, $n_3 = -49$ dB, $n_4 = -63$ dB ($U_{ref} = 1$ V). Să se calculeze amplitudinea fundamentalei (în mV) și factorul de distorsiuni.
- La analiza spectrală a unui semnal periodic dreptunghiular s-a constatat că armonica a 2-a are cu 25 dB mai puțin decât fundamentală. Ce coeficient de umplere are semnalul analizat? Care va fi diferența în dB între nivelul fundamentalei și nivelul armonicii a 3-a pentru acest semnal?
- Semnalul de la punctul a) este aplicat la intrarea unui FTJ ideal cu frecvența de tăiere $f_t = 45$ kHz. Să se reprezinte grafic semnalul obținut la ieșire.

ANEXE

Instrucțiuni pentru folosirea aparatelor

Generatorul de funcții GFG 301

- 1) Fixarea frecvenței: se apasă butonul **FREQ**, se introduce valoarea frecvenței dorite și apoi se apasă unitatea de măsură corespunzătoare (de exemplu: “kHz/Vrms”).
- 2) Selectarea tipului de funcție generată: se apasă repetat butonul **FUNC** până la aprinderea, pe ecran (stânga – sus), a simbolului corespunzător funcției dorite, care va fi generată automat (semnal triunghiular/sinusoidal /dreptunghiular).
- 3) Fixarea amplitudinii E : se apasă butonul **AMPL**, se introduce valoarea dorită și apoi se apasă unitatea de măsură corespunzătoare (de exemplu: “Hz/Vpp”). Tastele ◀, ▶ pot fi folosite pentru a schimba digitul valorii de intrare. Se poate folosi butonul rotativ pentru creșterea sau descreșterea aceluși digit, astfel încât să obținem $A_1=0$ dBm, pe analizorul de spectru.
- 4) Reglarea factorului de umplere: se apasă butonul “**DUTY**”, se introduce valoarea dorită și se apasă butonul “**DEG/%**”.

Analizorul de spectru GSP810

- 1) Fixarea frecvenței centrale (de lucru): se apasă butonul **CENTER**, se introduce valoarea frecvenței centrale dorite în MHz și se validează cu **ENTER**.
- 2) Fixarea valorii frecvenței pe diviziune (SPAN): se tastează **SPAN**, se folosește reglajul “spinner” pentru a se selecta valoarea dorită.
- 3) Fixarea rezoluției benzii de frecvență (RBW): se reglează automat atunci când se fixează valoarea frecvenței pe diviziune (SPAN).
- 4) Afișarea cursorurilor: se apasă tasta **MKR** pentru a afișa cursorurile pe ecran. Primul cursor este selectat automat. Cu ajutorul săgeților de lângă “**SPINNER**” se selectează cifra ce urmează a fi modificată din numărul care indică frecvența cursorului. Cifra selectată se modifică cu ajutorul reglajului “**SPINNER**”. Trecerea de la un cursor la altul se face cu tasta **ENTER**. În dreptul markerului este afișată atenuarea (în dBm) corespunzătoare frecvenței pe care este fixat cursorul respectiv.

Osciloscopul digital TDS 1001

- 1) Pentru vizualizarea semnalului $x(t)$ pe canalul 1, se procedează astfel: se conectează semnalul la mufa BNC corespunzătoare canalului 1 (CH 1), se apasă tasta CH1, semnalul fiind conectat la acest canal. Din butonul de reglaj **VOLTS/DIV** (amplitudine) se potrivește imaginea semnalului vizualizat astfel încât aceasta să ocupe cât mai mult posibil din ecranul osciloscopului. Cu cât imaginea este mai mare pe ecran, cu atât citirea se poate face mai precis.
- 2) Poziționarea (deplasarea) semnalului pe verticală se poate face cu ajutorul butonului „POSITION⇅”.
- 3) Poziționarea (deplasarea) semnalului pe orizontală se poate face cu ajutorul butonului „POSITION⇔”.
- 4) Din butonul de reglaj SEC/DIV (perioada bazei de timp) se modifică numărul de perioade ale semnalului $x(t)$ vizualizate pe ecran. Pentru o vizualizare corectă se încadrează $1 \div 2$ perioade din semnal.
- 5) Pentru a măsura și/sau compara amplitudini se pot utiliza 2 cursoare care se activează din butonul „CURSOR”. Pentru axa ordonatelor se activează butoanele „Type Voltage” și „Source CH1” situate în dreapta ecranului pe primele două poziții. Deplasarea cursoarelor se face din butoanele „POSITION⇅”. Pentru axa timp se activează „Type Time” și „Source CH1” situate în dreapta ecranului, pe primele două poziții. Deplasarea cursoarelor se face din butoanele „POSITION⇅”. Valorile asociate celor două cursoare se citesc în dreapta ecranului.
- 6) Pentru vizualizarea semnalului $x(t)$ în domeniul frecvență se activează butonul „MATH MENU”. Din butonul „SEC/DIV” se face poziționarea pe axa frecvențelor. Pentru activarea cursoarelor se apasă butonul „CURSOR”. Pentru axa amplitudinilor se activează primele două butoane din dreapta ecranului „Type Magnitude” și „Source MATH”. Pentru axa frecvențelor se activează primele două butoane din dreapta ecranului „Type Frequency” și „Source MATH”. Deplasarea cursoarelor se face din butoanele „POSITION⇅”, iar valorile asociate lor se citesc în dreapta ecranului.